

Sammanfattning av Konferens alkoholforskning, Skarpö den 16 – 17 maj 2019

Malin Sandqvist, direktör Bolag och Samhälle Systembolaget, hälsar alla välkommen. Hon berättar om att systembolaget aktivt jobbar med att minska till mer-försäljning samt att begränsa skadeverkningar av alkohol. Hin beskriver vikten av kontakt mellan systembolaget och forskare, för att bland annat kunna förmedla/sprida kunskap till samhället.

Minskande alkoholkonsumtion bland ungdomar i Stockholm, Per Carlsson
Ungdomar (åk9 samt ring2) i Stockholm har via enkät svarat på alkoholkonsumtion sedan 2002. Visar data från 2010-2016. Andelen ungdomar som inte dricker har ökat sedan början av 2010 (35%) fram till 2016 (58% rapporterar att de inte dricker). Även berusningsdrickandet (>1 ggr per månad) har minskat. Skolmiljöerna (och inte centrala stadsdelar) är det som bidrar till det högre drickandet bland ungdomar. Minskningen går från 2,79 liter 2000 till 1,55 liter 2016. Även den andelen (5-10%) som står för det högsta drickandet har också minskat i sin konsumtion. Nivåerna i hur mycket alkohol som dricks varierar mycket mellan skolor, och dessa skiljer sig också åt mycket i minskningen över tid (även om alla har minskat). Föräldrars restriktiva förhållning till alkohol samt om kompisar dricker lite bidrar bland annat till denna minskning.

Problemdrickande i familjen och ungdomars alkoholkonsumtion: modereras sambandet av villkor i skolan?, Gabriella Olsson
Om ungdomar växt upp i missbrukar miljö ökar andelen som dricker alkohol, 57% av dessa ungdomar dricker alkohol, jämfört med 35% om man inte är uppväxt i missbruksmiljö. Sådant som minskat konsumtion av alkohol, nikotin och droger är positiv/uppmuntrande miljö, organisation, nära interaktion elev-lärare samt lärare-föräldrar, sk "elevfokus" (även lägre andel av skolk och mobbning). Skolans grad av "elevfokus" minskar (dvs skyddande) den negativa effekten av missbrukarmiljö på ökat alkoholintag bland ungdomar. Dvs, i skolor med svagt elevfokus dricker alla mer, men de som dricker mest är de med missbruksmiljö. I skolor som har ett starkt elevfokus dricker alla mer, de med missbrukar miljö dricker lite mer (men inte inte så mycket som i skolor med svagt elevfokus). 10% av alla ungdomar anser att deras föräldrar dricker för mycket alkohol. Om man har en förälder med missbruk är det 8,7% som rapporterar att de själva dricker mycket varje vecka (jmf med 3% om man inte har en förälder som missbrukar).

Sambandet mellan arbetslöshet och alkoholrelaterade hälsoproblem bland unga, Emelie Thern
130 000 registrerade som arbetslösa yngre personer. Ungdomsarbetslöshet ökar alkoholkonsumtion och negativa hälsoeffekter, samt ökad alkoholkonsumtion ökar risk för ungdomsarbetslöshet. De har visat att arbetslöshet bland ungdomar, både på kort och lång sikt, ökar risken för alkoholkonsumtion.

How much alcohol have lifetime abstainers consumed?, Sarah Callinan

Personer som har druckit mycket tidigare, men nu är avhållsamma, har fortfarande risk av skadliga effekter associerade med sitt tidigare missbrukare. I Australien har de en studie på personer som svarat att de aldrig druckit alkohol, (samt sådana som druckit tidigare men inte druckit mer). 50% har efter genomgång enkäter genom tiderna, visats att de aldrig har rapporterat att de druckit. Så många som rapporterat att de är nykterister har druckit alkohol tidigare i livet, men endast 5% av de som svarat att de är avhållsamma har tidigare druckit mycket. Det kan därför finnas ett problem i studier som jämfört hälsoeffekter av alkohol, där man jämfört med nykterister (när det i den gruppen finns personer som faktiskt druckit alkohol tidigare). De har gjort en studie på "lifetime abstainers" där de fått beskriva hur mycket de brukade dricka tidigare. Hon rekommenderar att det kan vara bra att formulera om enkäter, så att ett alternativ är "lifetime abstainers, men har druckit tidigare". Då de får beskriva, istället för att kryssa i standard-glas, är konsumtionen av alkohol högre hos "lifetime abstainers". Ungdomar dricker hemma, hos andra, puben (lika mycket). Sedan minskar andelen hos andra och på puben då man blir äldre. Hos äldre sker 2/3 av allt drickande i Australien sker i hemmet. Yngre personer dricker mer vid varje tillfälle, än vad äldre gör. När man tittar på antal glas per tillfälle, ser man tydligt att män och kvinnor i alla åldrar (förutom kvinnor över 55 år) dricker >4 standard drinkar vid varje tillfälle, dvs de har alla en riskkonsumtion.

Hur påverkar riskkonsumtion depressionsbehandling och förändras konsumtionen under tiden?, Catharina Strid

Behandling 12 veckor. Alla i studien fick svar på visst antal frågor (sjukskrivning, arbetsförmåga, depression mha MADRAS) vid baslinje och 3 månader och 12 månader. 73% kvinnor, hög andel rökare också, högre riskkonsumtion av alkohol. ICBT (internet cognitive behavioural treatment) förbättrade depressions symptom men inte stress eller arbetsförmåga. De studerade också riskfullt alkoholintag under baslinje och behandlings effekt av ICBT på depression → Riskbruk hade en negativ effekt på stressutfall. ICBT påverkade inte riskbruk för alkohol, trots att depressionssymptom blev bättre.

Ska vi vara oroade över äldres ökade alkoholkonsumtion?, Ingmar Skoog

100g/vecka (oavsett kön) har de satt som gräns. De har tittat på konsumtion hos äldre, och hur detta skiljer sig mellan vilket år de är födda (ex tidigt 1900-tal, och 40-talet etc) 50 ggr ökning bland äldre kvinnor över åren. Även äldre mäns konsumtion har ökat, men inte lika mycket. Vindrickandet har ökat hos båda könen (mer vin per tillfälle och oftare). Starkspritdrickandet har minskat hos de äldre männen (ligger lågt generellt), och ligger fortfarande lågt hos kvinnor. Om man jämför de som dricker mycket, mot de som dricker lite ser man inte många skillnader i hjärnan, personlighet, sociala faktorer etc.

Analyser av dödsfall i trafik och förekomst av alkohol, Anna Jönsson

De har undersökt dödsfall orsakat av olycka (såsom i trafiken och plötsliga dödsfall i samhället) orsakat av alkohol under 2006-2016. Ca 32% av alla dödsfall i trafiken är associerade med alkoholintag. Det är ännu vanligare om det är yngre personer, ffa män, som är involverade i olyckan. 5538 dödsfall studeras, (41% trafik, 13%, 20% fall, 8% drunkning etc). 77% var män, och flest (55% män, 70% kvinnor) var >55 år. 64%

hade alkohol under 0.2 promille. >30% hade mer än 1 promille (dvs inte druckit alls, eller druckit mycket). Drunkning och brand, hade 40% alkohol promille hade >1.0. Samma för trafikolyckor.

Social tillit och lokalsamhället, Lars Trägårdh

Sammanfattning om politik, tillit, världen och samhället, genom tiderna. De nordiska länderna utmärker sig genom med hög social tillit. Han ser att det svenska samhällskontraktet bygger på statsindividualism och vad han definierar som den svenska teorin om kärlek som bygger på att man generellt föredrar relationer som bygger på frivillighet. Sverige är i internationella sammanhang inte "lagom" utan är väldigt avvikande med sin höra självförverkligande och sekulära värderingar. Tillit har stora fördelar eftersom de sänker "transaktionskostnaderna" i samhället. Det förknippas med en vilja att söka kompromisser, tänka på samhällets bästa. Tillit kan ses som ett klot är kärnan utgörs av den partikulära tilliten (de vi känner, har nära = familj, vänner...) och de yttre lagren av den generella tilliten, dvs. gentemot hela samhället. Utmärkande för Sverige är en positiv syn på stat och myndigheter. Detta visar sig bland annat i villighet att betala skatt – uppfattning om ett fungerande samhällskontrakt. Globalt väldigt vanligt att man uppfattar staten som negativ, förtyckande, korrupt osv. Tillitskrisen man pratar om under den senaste tiden ser han som ett resultat av underminering av allmänna folkskolan, avskaffande av värnplikten, media som tidigare byggde i stor utsträckning på publik service media har blivit uppspaltat. Stora skillnader mellan kommuner och lokalsamhälletillit och upplevs trygghet. Ökad upplevd otrygghet förknippad med nedgång av lokalsamhälletilliten. Lägre tillit relaterat till ökad mångfald.

Ny alkohollag i Finland – effekter och återverkningar, Thomas Karlsson

Finland fick en ny alkohollag 2018 (tog 6 år att skriva den nya lagen- högsta alkoholhalten på alkohol i butik höjdes från 4,7% till 5,5% SAMT drycker som säljs i detaljhandeln får vara framtagna utan jäsning SAMT små bryggerier får sälja alkohol (gårdshandel) SAMT borttagen mängdförsäljning i bar SAMT alkohol får säljas efter kl 4:00 samt reklam för "happy hour" återintroducerades). Man förutspådde att konsumtion skulle öka med 4% efter den nya lagen skulle införskaffas. Men, konsumtion av alkohol ökade inte så mycket, vilket man tror bero på att alkoholpriserna inte minskade som man trodde de skulle. I Finland dricker man 10,4 l/person-år (jmf med Sveriges 8,8 l/person-år). 38% av alkoholen som säljs i Finland är via monopolbolaget Alko. En något större del säljs via detaljhandeln och resten via restauranger/pubbar. Försäljningen av de drycker som var runt 5,5% (ex. alkoholpop) som tidigare såldes på ALKO, som nu säljs via Detaljhandeln har ökat med 200%. Kan också bero på att man gör mycket reklam för dessa drycker. Man väntar nu på rapporter om konsekvenser av lagändringen, men det finns tecken på att antalet polisutryckningar pga mer bråk har ökat SAMT antalet dråpfall kan ha ökat.

Så ända in i Norden – utveckling och utmaningar för monopolen, Johan Lindblad

Representanter från Finland, Färöarna och Sverige diskuterade likheter och skillnader mellan monopolen i respektive länder. FFa diskuterades skillnader i fårdsförsäljning.

Begränsningar till att söka behandling av alkoholberoende, Sara Wallhed Finn (juniora forskningspriset)

Få personer söker behandling för alkoholberoende. Många hinder för att söka behandling är skam/stigma, föreställningar om nykterhet hela livet; accepterar inte att det ligger under socialtjänst utan man ser det som sjukvård; liten kunskap och behandling. Stigma/skam är ett stort centralt problem som gör att personer inte söker vård. Föreställningar om vården (som tvång om antabus eller bli ivägskickad på avgiftning), och hur man egentligen vill ha det stämde inte överens. 15 metoden är anpassad till primärvården. Berättar om TAPP-studien. Steg 1- uppmärksamma riskbruk eller problem. Har man > 15 poäng går man vidare till steg 2. Steg 2- djupare bedömning. Steg 3- kort psykologisk behandling (KBT) eller farmakologi. Patienter randomiserades till antingen specialistvård eller primärvård. 288 personer inkluderade. Patienter i primärvården 18g mer än de som randomiserats till specialistvård. Alla minskade i konsumtion av alkohol. Nöjdhet med behandling, var lite större för de som fått specialistvård. Dock kan 15-metoden kan vara ett sätt att nå fler med alkoholberoende.

Risker med alkoholkonsumtion, Peter Allebäck (kunskapspriset)

Värnpliktsstudien (1969/1970) – 50 000 män 18-19 år – studerade rökning, alkohol, narkotika.-> ju mer man drack desto större risk för dödlighet. Lågt IQ var associerat med ett högre alkoholintag och högre risk för alkoholrelaterade sjukhusbesök.
Kvinnor och alkohol (befolkningsstudier) – Enkät av 3000 personer, sedan intervju av 300 av dessa. Alkoholintag bland kvinnor var fortfarande lägre bland kvinnor än män, och då var det ingen ökning över åren. Kvinnorna som drack mycket var aktiva, sociala (inte som föreställning att man drack hemma).
Vietnam – Högt konsumtion bland män i Vietnam, dock väldigt låg hos kvinnor. När dom tittade på utgifter i hushållet visade det sig att flera % av den gick till alkohol, vilket är ett extra stort problem i fattiga länder.
Kommunikation till samhället - Griswold et al 2018; Lancet- jämn ökad riskkurva för alkohol och sjuklighet/skadlighet etc. Visas också i Rehm et al 2008. Det finns ingen riskgräns- utan den är kontinuerlig. Sprida denna information till samhället.

Barndom utan baksmälla – ett nytt partnersamarbete, Sofie Gejler

Trygga Barn är en stiftelse, och stödverksamhet för barn/ungdomar under 25 som växer upp med en förälder som missbrukar. De föreläser (tex. personer berättar om egna erfarenhet) mycket på skolor för att nå ut till dessa barn/ungdomar. Individuellt och gruppstöd erbjuds. De erbjuder högtider för barn som inte inkluderar alkohol.

Alkoholopinion 2018 – om svenska folkets syn på alkoholpolitik, David Karlsson

De har studerat vad som påverkar vår syn på alkohol. De har studerat politiskt vänster/höger, egen konsumtion, värderingar/livsstil, hur samhället upplevs etc. Mer information kring detta finns på SOM-institutets hemsida (ww.som.gu.se).

- över tid har man sett ha antalet % som vill sänka skatten har minskat över tid (från 49-19%).
- 38% vill höja skatten
- Antalet % som vill avförskaffa monopolet har minskat från 50% till runt 20%.

- 53% vill tillåta gårdsförsäljning av alkohol (höstas var den första gången det var med som fråga). Ja förklaras om man dricker ofta. Fler som röstar ja, röstar också politiskt åt höger (moderater och liberaler). Har inget att göra med förtroende för systembolaget. Kan också vara hur frågan ställs, bör få in att gårdsförsäljning innebär att monopolet av förskaffas.
- Svar från ny enkät - Personer anser att tobak, cannabis, alkohol och socker är associerade med mycket hälsoskador. Kött mindre associerad med skadlighet. Personer anser också att tobak, cannabis, alkohol ska begränsas mha lagar etc men det gäller inte kött och socker på samma sätt. Dessa åsikter stämmer bra överens med vad politiker tycker.
- Systembolaget har ett det största förtroendet hos de som svarat på enkäten av alla institutioner nämnda i SOM-undersökningen.